

DOSYA/DERLEME**BİYOSİYASET VE YÖNETİM TEKNİKLERİ
AÇISINDAN NEOLİBERAL "SAĞLIK VE SOSYAL
GÜVENLİK" POLİTİKALARI***Cahide SARI**

Biyosiyaset nüfusun ölüm ve doğumuna dair bütün bilgi ve düzenlemeleri kapsar. Biyosiyaset sayesinde kapitalizmde bedenlerin üretime sokulması mümkün olduğundan, kapitalist sistemin devamlılığı için biyoiktidarın varlığı zorunludur. Kapitalizmin yüz yüze kaldığı sorunlar karşısında (krizler gibi) sistemin devamlılığı açısından biyosiyasal düzenlemelerde ihtiyaçların giderilmesine yönelik gerekli değişiklikler yapılmaktadır.

Her iktidar biçimi, belirli bir biçimde davranma ve yaşama yönünde kendine has sistemli bir yönetim tekniğine yaslanır. Burchell (1996) Foucault'ya göre yönetimin, bireylerin eylemleri üzerinde tekil ya da kolektif olarak şekillendirme, yönlendirme, düzeltme ve değiştirme amacı güden ve böylelikle onları yönlendirmeyi sağlayan etkileme/ yönlendirme sanatı olduğunu söylemektedir. Daha açık bir ifade ile yönetim "şeylerin doğru düzenidir".

Foucault klasik iktidarla modern iktidar arasındaki sınırı bu iki farklı iktidar biçiminin hayata dair düzenlemeleri üzerinden çizer. Modern dönem öncesi iktidar hayatta bırakma ya da öldürme yetkisini doğrudan güç uygulayarak kullanırken, modern dönemde iktidar "hayatı yöneten bir iktidardır" (Foucault, 1984). Bu iktidarın hedefi bedendir. Bedenin disipline edilmesiyle siyasal rasyonaliteye uygun biçimde yaşaması yani "insan bedeninin anatomo-siyasetin" nesnesi haline getirilmesi sağlanmış olur (Foucault, 1984).

Bu noktada, "yönetim" in devletle eşitlenemeyecek ya da ona indirgenemeyecek bir kavram olduğu belirtilmelidir. Foucault devleti güç ilişkilerinin üreticisi ve

merkezi olarak değil bunların bir sonucu olarak değerlendirir. İktidar odağı olarak görünen yapılar sadece işlemekte olan iktidar mekanizmalarının bir sonucu olarak mevcuttur. Hükümlerlikten farklı biçimde yönetimde önemli nokta insanlara yasaları dayatmak yerine onları belli bir siyasal rasyonaliteye dayanacak şekilde nüfusu yönlendirmek, "yani yasalardan ziyade taktiklere başvurmak ve eğer gerekirse de yasalardan taktikler olarak yararlanmaktır. Yani şeyleri birtakım araçlarla şu ya da bu ereğe ulaşılabilecek bir şekilde düzenlemektir" (Foucault, 2000).

Yasaları içselleştiren, norma tabi olan ve normu yeniden üreten özne de bu iktidar tarafından kurulur. Bu çerçevede özneler, var olan iktidar mekanizmalarına ait söylem ve pratiklere eklenen, onu yeniden üreten veya dönüştüren politik failer olmakla birlikte aynı zamanda iktidarın nesnesidirler. Biyoiktidarın nesnesi olan insan üzerinde işleyen iktidarın bu ikili mekanizması "özel alan"ı da iktidarın alanı haline getirir.

Kapitalizmde toplumsal ve bireysel alana dair düzenlemeler, toplumsal yaşamın, kapitalist üretim ilişkilerinin yeniden üretilmesine bağlı olarak şekillenmesini hedefleyici tarzdadır. Bu bağlamda toplumsal alan, ekonomik anlamda maksimum çıktının elde edilmesine dayanan bir rasyonaliteye göre düzenlenmektedir. Bu rasyonalite dönemin ihtiyaçları doğrultusunda yeniden belirlenmektedir.

"XVII. ve XVIII. yüzyılda esas olarak beden üzerine, bireyin bedeni üzerine odaklanmış iktidar tekniklerinin ortaya çıktığı görüldü. Bunlar, bireysel bedenlerin uzamsal dağılımının (ayrıştırılmaları, sıraya sokulmaları, diziyeye ve gözetime sokulmalarının) ve bu bireysel bedenler dolayında bütün bir görünülük alanının düzenlenişinin

*Ses Genel Merkezi

gerçekleştirildiği bütün o usullerdi" (Foucault, 2004). 19. yüzyıl erken liberal dönemde sözleşme ve doğal özgürlük kavramlarına dayanan ve temel yönlendirici ilkenin "bireysel özgürlük" olduğu bir siyasal rasyonalite işlerken, geç liberal dönemde siyasal rasyonalitenin sosyal devlet kavramı etrafında işlediğini görmekteyiz.

Sosyal devlet döneminde dönemin siyasal ve ekonomik gerekliliklerine uygun biçimde toplumsal alan, ekonomik alana ve iş gücünün yeniden üretimine yönelik doğrudan devlet müdahalesiyle düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler, bireyin sahip olduğu üretme kapasitesinin korunmasının ve bu kapasitenin hem bireysel anlamda hem de nesiller arasında yeniden üretiminin yoğunlukla kamusal hizmetler aracılığıyla sağlanmasını hedeflemiştir. Bu dönemde eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi hizmetler devlet tarafından vatandaşlara ücretsiz ya da minimum ücretler karşılığında sağlanmış, bu hizmetlerden istisnasız bütün toplumsal kesimlerin faydalandırılmasına yönelik gelişmeler yaşanmış, tam istihdam hedeflenmiş, yoksulluğun sona erdirilmesine yönelik sosyal politikalar geliştirilmiştir. Kamusal hizmetlerin finansmanı, vergilerle oluşturulan bütçeden sağlanarak, ihtiyaçların karşılanması bireylerin ödeme gücüne endeksli olmayan bir biçimde örgütlenmiştir. Genel olarak da bireysel sorunların toplumsallaştırılması yoluyla işleyen bir yönetim mekanizmasının varlığından söz edilebilir. Toplumsal alana dair düzenlemelerde bireyler standart tipler olarak ele alınmış, dolayısıyla ihtiyaçlar ve çözümlere dair standart çözümler oluşturulmuştur.

Bir Yönetim Tekniği Olarak Neoliberalizm

1973 ve 1979'da yaşanan petrol krizlerinin ardından yürürlüğe konan ve ağırlıklı 1990'lı yıllarda belirginleşen neoliberal politikaları biyosiyaset ve yönetsellik açısından ele almak, bu politikalarla asıl olarak neyin hedeflendiğinin açığa çıkartılması açısından önemli ipuçları sunmaktadır. Dönemi liberal politikalara geri dönüş ya da devletin küçültülmesi olarak görmek yerine, yeni bir insan ve yeni bir toplumsallık fikrinin inşası olarak görmek gerekmektedir.

Sosyal devlet döneminde insan/vatandaş, kamusal hakları üzerinden tanımlanırken ve bu haklardan faydalanmak ödeme gücünden bağımsız biçimde kamusal bir güvenceye dayandırılırken, 80'li yıllardan itibaren kamuya ait işletme ve ekonomik etkinlik alanlarının özelleştirilmesiyle beraber devlet- vatandaş ilişkilerinde yeni bir dönem başlamıştır. Asıl olarak bireysel ödeme gücüne göre sunulan ve arkasındaki kamusal güvencenin çeşitli müdahalelerle eritildiği "kamusal hizmet" anlayışı ön plana çıkmış, devlet kamusal hizmetlerin sunumu ve üretilmesi yerine bu işlerin organize edildiği bir birim olarak belirmeye başlamıştır. Kamu hizmetlerinin finansmanının kaynağı artık devlet bütçesi değil, çoğunlukla bu hizmetleri talep edenlerin yaptıkları ödemelerdir. Kamusal hizmetler alanı arz yönlü bir alan olmaktan çıkarılmaya başlanmış ve talebin belirleyiciliği üzerine inşa edilen bir kamu hizmeti piyasası oluşmaya başlamıştır.

Neoliberalizmin siyasal rasyonalitesi, bireye ve topluma kendi kendini yönetme ve geliştirme kapasitesinin kazandırılmasına (piyasa koşullarında) dayanır. Bu yönetim tekniğinin siyasal rasyonalitesi bireylerin tercihlere, risklere ve bireysel sorumluluk alanlarına sahip oldukları fikri üzerinden işlemektedir. Foucault'ya (2008) dayanarak, toplumsal alana dair neoliberal düzenlemelerin tümünde, dışarıdan dayatılan değil artık içselleştirilmiş ve bireylerin her birinin belirli ilkeler doğrultusunda kendi kendini düzenlemesine dayanan bir yönetim tekniğinin işletilmekte olduğunu söyleyebiliriz. Bu yönetim tekniği disiplin toplumundan farklı olarak güvenlik toplumu kavramına yaslanır. Lazzarato'ya (2006) göre bu teknik, şeylerin doğrudan düzenlenişinden çok şeylere dair ihtimallerin düzenlenişine dayanır.

Güvenliğin elde edilmesi amacıyla baskı ve zora dayanan mekanizmaların yerini, risklerin hesaplanması ve kontrol edilmesi yoluyla işleyen mekanizmalar almıştır. Bu bağlamda toplumsal sorunlar risk yönetimi anlayışıyla ele alınmaya başlanmıştır. Riskler karşısında birey, gerekli önlemleri almak, sorumluluklarını yerine getirmek ve risklerle kendi başına mücadele etmek zorundadır. Riskler karşısında güvence çoğunlukla ödeme gücüne endekslidir. Dolayısıyla yeterli düzeyde ödeme gücüne sahip olmayanların yaşam hakkının ne ölçüde var olduğunun sorgulanması gerekmektedir. Hangi bedenlerin değerli, hangilerinin değersiz olduğunun belirlenmesi açısından temel ölçütün ödeme gücü olması dönemin biyosiyasetinin ne olduğunu açığa vurmaktadır. Neoliberal dönemde biyoiktidar, hangi yaşamların devam ettirilmesi ve yeniden üretilmesinin ekonomik olarak "rasyonel" olup olmadığına karar veren piyasa mekanizması yoluyla işlemektedir.

Güvenlik toplumu kavramıyla beraber işsizlik ve yoksulluk gibi toplumsal sorunların ele alınış biçimlerinde önemli değişiklikler gündeme gelmiştir. Sorunların gerçek anlamda çözümünden çok "sürdürülebilir" oranlara çekilmesi hedeflenmiş, sorunların toplumsallaştırılmasıyla çözüm üretmenin yerini bireysel alanın "çözümün" tek adresi olarak görüldüğü bir bakış açısı almıştır. Sosyal devlet döneminde işsizlik, suç ve yoksulluk gibi sorunlar siyasal bir düzlemde ele alınırken, neoliberal dönemde teknik, pratik ve finansal sorunlar olarak kodlanmışlardır. Bireyler artık "üretici" yurttaşlar olarak değil, "müşteri tüketiciler" olarak tanımlanmakta seçme ve tercih etme olanakları ile esasen toplumsal olan sorunlar kişiselleştirilmektedir. "Yeni liberalizm yönetimin sınırlandırılması ve düzenlenmesi için rasyonel prensip temelini doğal özgürlük yerine, girişimci ve rekabetçi rasyonel birey davranışlarında bulmaktadır" (Lemke, 2001). Bireylerin neoliberal rasyonaliteye uygun biçimde kendi kendilerini yönetmeleri ve dönüştürmeleri için etkinlik, rekabet ve verimlilik ilkelerine göre hareket etmeleri gerekmektedir.

Sosyal devlet döneminde varlığını sorunları toplumsallaştırarak çözüme becerisiyle meşrulaştıran iktidara karşılık, neoliberal dönemde iktidar, bütün

sorunların çözüm alanı olarak piyasaya işaret etmekte, toplumsal alanı piyasanın dili ile yeniden inşa etmektedir. Siyasal meşruluğun sağlanması açısından piyasa mekanizması içinde çözülme ve hatta gün geçtikçe büyüyen sorunların, bireysel alandaki sorunlar olarak görülmesi ve çözümsüzlüğün kişisel başarısızlık olarak kodlanması gerekmektedir. Bu çerçevede, eğer ortada bir sorun varsa, bu, bireylerin risklere karşı yeterli düzeyde önlem almaması ve bu alandaki bilhassa "ekonomik" sorumluluklarını yerine getirmemeleri, risklerle örülü bir dünyada yeterli düzeyde kişisel birikim ve donanımı sağlayamamaları, kendi dönüşümlerini neoliberal rasyonalite doğrultusunda zamanında ve yeterince düzenlememiş olmaları sonucu oluşmuş tamamen kişisel bir sorun olarak algılanmalıdır. Benlik teknolojilerinin işletilmesi, bu tarz bir algılayışın içselleştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Beşeri Sermaye ve Sosyal Sermaye

Neoliberalizm ile birlikte piyasa mekanizması her anlamda genişletilmiş, daha önce bu alanın içinde görülme alanlar bile piyasa mekanizmasına dahil edilmiş, toplumsal alanın ve toplumsal ilişkilerin neredeyse tümü bu mekanizmanın dili ile yeniden inşa edilmiştir. Piyasanın özneleri işletmelerdir ve piyasadaki ilişkiler de bu işletmeler arasındaki ilişkilerdir. Özneleri ve onlar arasındaki ilişkileri piyasa diliyle ifade etmek öncelikle özneleri birer işletme olarak görmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda beşeri sermaye ve sosyal sermaye kavramları neoliberal yönetim tekniğinin anlaşılır kılınması açısından oldukça kullanışlıdır.

Beşeri Sermaye

Beşeri sermaye bireyi eğitim, sağlık, strese dayanıklılık durumu, cinsiyeti, genetik kodları vb. ile bir sermaye olarak görmektedir. Bu anlamıyla insanın biyolojik varlığını oluşturan hemen her şeyin doğrudan doğruya siyasetin nesnesi haline gelmesi söz konusudur. İnsanın biyolojik var oluşunu "çıplak hayat" olarak kavramsallaştıran Agamben'e (2001) göre biyolojik yaşamın siyasal alana dahil edilmesi ile iktidar çıplak hayat üzerinde de egemenlik kurmuş olmaktadır. Beşeri sermaye kavramı benlik teknolojilerinin oldukça yoğunlaşmasını gerektiren bir kavramdır. Beşeri sermaye sahibinin, onu zor ya da baskı kullanarak disipline sokan bir müdahale olmaksızın, kendi sermayesi üzerinde, neoliberal rasyonaliteye uygun biçimde gerekli bütün dönüşümleri gerçekleştirme ve bireyin kendi bedensel ve bilişsel varlığını, dönüştürülebilir ve kendisinden uzakta ve dışarıda bir "şey" olarak görmesi gerekmektedir.

Beşeri sermayenin işletilmesiyle birlikte birey ücret değil sermaye geliri elde eder. Böylelikle toplumsal alandaki emek-sermaye çelişkisi de bir çırpıda çözülmüş olur; çünkü artık emek gücü de bir sermaye biçimi olarak kavramsallaştırılmaktadır. Beşeri sermayenin sahibi, riskler karşısında sermayesini güvence altına almak için onu sürekli geliştirmek, korumak, yeniden üretmek ve ayakta kalmak için de diğer beşeri sermaye sahipleri ile kıyasıya

bir rekabet içinde olmakla yükümlüdür. Bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi/ getirilememesi durumunda piyasa "hukuku"nun dışına itilmek de kaçınılmaz son olacaktır. Bu sonun, beşeri sermaye sahibi dışında, hiçbir biçimde bir suçlusu yoktur ve bu son iktidar açısından meşruiyet sorunu yaratmayan bir sondur.

Sorunlar ve risklerle baş edebilme kapasitesi açısından birbirinden oldukça farklı düzeylerde bulunan beşeri sermayelerin eşit koşullar altında varlıklarını sürdürüyorlarmış gibi rekabet etmeleri beklenmektedir. Bu rekabetin biraz daha "haklı bir rekabet" olarak algılanabilmesi adına da mikro krediler gibi yöntemlerle dezavantajlı kişi ve grupların beşeri sermayelerini arttırmalarına yönelik müdahaleler söz konusu olabilmektedir. Böylesine eşitsiz bir durumun sürdürülebilirliği için geliştirilen politikalar da yine sürdürülebilirlik kavramına referansla dile getirilmektedir.

Sosyal Sermaye

Sosyal sermaye kavramı farklı disiplinler tarafından farklı bağlamlarda ele alınan ve farklı yaklaşımlar üzerinden farklı düzeyleriyle tartışılan bir kavramdır. Sosyal sermayenin tartışma konusu edilebilmesi için toplumsal alanın öncelikle esnek, sınırları belirsiz, bireysel sorumluluk ve risk anlayışı ile karşılıklı fayda esasına dayanan ağlarla inşa edilmiş bir alan olarak görülmesi gerekir. Makro düzeyde yerleşme ve özerkleşmeye dayanan bir siyasal düzenleme, mikro düzeyde ise bu makro düzenlemeye uygun biçimde beşeri sermayelerin karşılıklı güven ve fayda esasına göre dizildiği bir düzenleme, sosyal sermaye kavramı için ön gereklilikleri oluşturmaktadır.

Farklı siyasal rasyonaliteler yönetim nesnesi olarak bireyi ve toplumu farklı tekniklerle farklı biçimlerde nesneleştirmektedirler. Sosyal devlet döneminde vatandaşlardan oluşan toplum türdeş, ulus devlet biçiminde örgütlenmiş, sınırları belirginleştirilmiş bir alan olarak görülürken neoliberalizm toplum ve bireyi piyasa ve sermayenin diline göre kodlar. Bu dile çevrilebilen alanlar toplumsal ya da bireysel alan olarak kabul edilir. Toplumsalın bu şekilde ifadesi ile birlikte sosyal devlet dönemine ait kolektif kimlikler bu yeni toplumsallık içinde dile getirilemez olur ve bunlar yerlerini bireysel sermayenin ve toplumsal sermayenin aynı anda maksimumlaştırılması için bir araya gelmiş cemaatlara bırakırlar. Bu cemaatler yine ekonomik gerekliliklere göre rasyonel bulunmadıkları takdirde dağılırlar ve başka cemaatler, başka ağlar örgütlenir.

Ekonomik hedefler ve değerlerle bir araya gelmiş beşeri sermayelerden oluşan sosyal sermaye kavramı ile birlikte sosyal devlet döneminde oluşturulan sosyal güvenlik mekanizmalarının altındaki zemin de ortadan kalkmış olur. Hem beşeri sermaye sahipleri açısından sorunlar bireyselleştirilmiştir hem de sosyal sermayenin arttırılması için oluşturulan ağların başka herhangi bir müdahaleye gerek kalmaksızın kendi kendine işledikleri varsayılmıştır.

Ayrıca oluşturulan bu ağlar sorunların toplumsallaştırılmasına izin vermeyecek bir araya geliş biçimini temsil etmektedir. Toplumsal sermaye kavramı bu anlamıyla neoliberal siyasal rasyonalitenin ilke ve gereklilikleri ile örtüşmektedir.

Neoliberalizm ve Türkiye'de Kamusal Sağlık Hizmetleri

İş kazalarına, hastalıklara ve bunların tedavi süreçlerine, emeklilik vb. alanlara dönük düzenleme ve kontrol mekanizmalarıyla sosyal güvenlik sistemlerinin neoliberal ilkeler doğrultusunda metalaştırılması, bireyden başlayarak bütün toplumsal alanın artık başka bir rasyonaliteye uygun olarak dönüştürülmek istendiğinin açık göstergesidir.

Neoliberalizmle birlikte kamu hizmetlerinin niteliğine, etkinliğine, verimliliğine ve bu hizmetlerin yerine getirilmesi için piyasa sisteminin önemine vurgu yapılmıştır. Piyasa mekanizmasına dayanan kamu hizmetleri yönetimi bir model haline gelmiştir. Piyasa mekanizması mal ve hizmetlerin üretim ve dağıtımını için en rasyonel araç olarak kabul edilerek özel sektörün üretim organizasyonu kamu hizmeti sunan ya da üreten kurumlarda da benimsenmeye başlamıştır. Neoliberal politikalarla birlikte kamu hizmetlerinde rasyonel tüketici tercihleri sıklıkla vurgulanır hale gelmiştir. Özellikle 1980'li yıllarda temel sektörler reform adı altında özelleştirilmeye çalışılmıştır. Sağlık ve sosyal güvenlik alanında da pek çok ülkede Dünya Bankası ve IMF'nin reçeteleri doğrultusunda özelleştirmeyi mutlaka içeren reformlar gerçekleştirilmiştir.

IMF'nin üçüncü dünya ülkelerindeki sağlık reformlarının hemen hepsinde sağlık hizmetleri için ücretlerin oluşturulması ve bu uygulamanın yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Peru'da 1990'larda verimliliğin artırılması ve "gereksiz" sağlık harcamalarının ortadan kaldırılmasıyla Peruluların "yaşam kalitesinin" yükseltileceği, Sağlık Bakanlığı'nın, sağlık hizmetlerinin yönetiminden ve sunumundan vazgeçerek, sağlık sigortasının ve ihtiyaçların "rekabetçi, etkin ve verimli" olan düzendeki özel sektörden temin edilebileceği belirtilmiştir. Burada hedef devletin sağlık hizmetlerinin arzından vazgeçerek, sağlığa dair ekonomik bir talebin oluşmasını ve bu talebin yönetimini sağlamaktır (**The World Bank, 1995**). Arjantin'deki sağlık reformlarında da asıl olarak sigorta piyasasına dair düzenlemeler yapılmış, herhangi bir sosyal güvenlik sistemine dahil olmayanların da kapsanmasına yönelik ciddi bir ihtiyaç bulunmasına karşın mevcut sigortalıların sigorta primlerini ödemelerinin etkinleştirilmesine dair çalışmalar yürütülmüştür. Sağlık sigortası piyasasının işlerlik kazanması için müşteri tercihine, kalitenin yeniden düzenlenmesine ve finansal yeterliliğe odaklanılmıştır.

Bu bağlamda Dünya Bankasının 1987 yılında hazırladığı "Gelişmekte Olan Ülkelerde Sağlığın Finansmanı: Bir Reform Ajandası" başlıklı rapor Türkiye'de sağlıkta neoliberal reform uygulamalarına temel teşkil

etmiş ve katkı payını da ilk kez gündeme getirmiştir. 1990 yılında hazırlanan "Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Projesi" ile sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi ve piyasalaştırılması için gerekli kredi desteği verilmiştir. Daha sonra 1993 yılındaki "Dünya Gelişme Raporu: Sağlıkta Yatırımlar" başlıklı raporda temel hizmet paketi uygulaması gündeme getirilmiş ve bu uygulama yoksul kesimin sağlık hakkının minimum paketlere sıkıştırılarak devlet tarafından finanse edilmesine dayandırılarak meşrulaştırılmaya çalışılmıştır.

Dünya Ticaret Örgütü, Hizmetler Ticaret Konseyi'nin 1999'da yapılan toplantısında, kamu sağlık hizmetlerinin serbest ticaret kurallarından muaf tutulması talepleri karşısında, konsey tarafından sağlık alanında özel sektör uygulamalarının yaygınlaştırılması yönünde karar verilmiştir. Sağlık sektöründe ister yerli, ister yabancı orijinli olsun artan oranda özel sermayenin varlığı istenmektedir (**WTO, 1998**).

Türkiye'de 1980'lerde başlayan 1990'larda devam eden ve AKP Hükümeti döneminde hızlanarak 2006'da son aşamalarına getirilen "sağlıkta dönüşüm programı" bugün neredeyse tümüyle hayata geçirilmiştir. Gerçekleştirilen dönüşümün, güvenlik toplumu kavramına uygun biçimde risk, bireysel sorumluluk, finansal sürdürülebilirlik, bireysel performans, müşteri tercihi gibi kavramların öne çıktığı, büyük ölçüde bu kavramlar etrafında örgütlenen bir dönüşüm olduğunu söyleyebiliriz. İşgücünün yeniden üretiminde, maliyeti kamudan alarak bireye yükleyen bir anlayış geliştirilmiştir.

İyi planlanmış ve toplumsal gereksinimleri hesaba katan sosyal güvenlik sistemlerinin bozuk olan gelir dağılımını kısmen de olsa düzeltici etkileri bulunmaktadır. Ancak sağlık ve sosyal güvenlik alanını piyasa mantığıyla düzenleyen SSGSS (Sosyal Sigortalar Genel Sağlık Sigortası) gibi düzenlemeler, gelir dağılımının olumsuz etkilerini daha da derinleştirmektedir. SSGSS hak niteliğindeki toplumsal gereksinimleri ticari mallar olarak tanımladığından, bu mallardan kişilerin ödeme gücüne göre faydalandırıldığı bir anlayış doğrultusunda tasarlandığından ve bütün hizmetler piyasanın öncelikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirildiğinden piyasanın yıkıcı etkilerine karşı sağlık ve sosyal güvenlik alanını koruyan bir mekanizma olmadığını söyleyebiliriz.

Sağlıkla ilgili sorumluluk bireysel alana itilmiş, sağlığı etkileyen önemli faktörler (sağlıklı çevre, yaygın eğitim, temiz su ve sağlıklı kanalizasyon vb.) göz ardı edilerek kamusal sorumluluk alanı daraltılmıştır. Oysa İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'nde ve Dünya Sağlık Örgütü Kuruluş Bildirgesi'nde sağlık "Yalnız hastalık ya da sakatlığın bulunmaması değil, bedensel, ruhsal ve sosyal yönden tam iyilik hali" şeklinde ifade edilmiştir. SSGSS kapsamında sağlık ve sosyal güvenlik hakkı, talep edildiğinde ve yeterli ödeme yapıldığında sunulan, arkalarında herhangi bir sosyal güvencenin olmadığı ve risklerle bireysel olarak mücadele edilen, toplumsal sorunların bile kişiselleştirildiği bir çerçevede ele alınmıştır.

Hastanelerin yönetimi sağlıkla uzaktan yakından ilgisi olamayan "uzmanlara" teslim edilmekte, hastane personelinin yönetim ile tek tek sözleşme yapması hedeflenerek toplu sözleşme olanağı ortadan kaldırılmaktadır.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın 2007 yılı programında "işgücü piyasasında esnek çalışma biçimlerinin yaygınlaştırılmasının özel önemi" olduğundan bahsedilerek, işgücü piyasasında esnek çalışma biçimlerinin yaygınlaşmasının önündeki mevcut yasal engellerin kaldırılması ve bu çalışma biçimlerinin teşvik edilmesi istenmektedir. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası ile hükümet, hem sağlık hakkına saldırmakta hem de çalışma koşullarını insanlık dışı müdahalelerle düzenlemeye kalkışmaktadır.

Doktorların, hasta muayenesi ya da ameliyat kapsamında yaptıkları yanlış müdahaleler tamamen doktorun kendi kişisel kusuru olarak ele alınmakta ve bu gibi kazalara karşı doktorların sigorta paketi satın almaları zorunlu kılınmaktadır. Bu uygulamanın diğer sağlık personeline de yaygınlaştırılması olasıdır. Doktor ya da diğer sağlık personelinin çalışma ve yaşam koşullarını düzeltmeye yönelik herhangi bir iyileştirmenin söz konusu olmadığı yasada, ortaya çıkan hatalı ya da yanlış sonuçlar kişisel bir muhasebeye dönüştürülmektedir.

Sağlık emekçileri için yakın dönemde uygulanmaya başlanan bireysel performansa dayalı ücretlendirme sisteminin yakın dönemde bütün alanlara yaygınlaştırılacağına işaret eden kamu yönetimi reformu paketinde verilmiştir. Performans üzerinden ücretlendirme yukarıda değindiğimiz beşeri sermaye kavramsallaştırmasıyla son derece uyumlu bir yaklaşıma yaslanmaktadır. Bireysel performansa ve rekabete dayanan ücretlendirme skalası, hem çalışanlar arasında dayanışmayı kırmakta, çalışanları atomize ederek birbirine yabancılaştırmakta hem de temel ücrette kayda değer bir artış yapılmamasına neden olarak emekçilerin emeklilikte de yoksulluk sınırı altında yaşam sürmelerine neden olmaktadır. Ücretlerinin insani düzeyden yoksun tutulması ile bütün kamu emekçileri performans sistemi üzerinden yarıştırmakta, yarışma ve rekabet mantığı, kamu hizmetinden faydalanan kesimleri de ister istemez müşterileştirilecek, ödeme gücü ve döner sermayeye katkısı yüksek olan "müşterilerle" bu olanaktan yoksun "müşteriler" arasında ayrımcılığı getirmektedir.

SONUÇ

1990'lı yıllarda yaygın biçimde uygulanmaya başlanan sağlık ve sosyal güvenlik reformları ülkemizde de diğer ülkelere paralel bir dönüşüm geçirmiş, yıllar içinde adım adım yürütülen dönüşüm programı AKP Hükümeti döneminde çıkartılan SSGSS yasasıyla birlikte hızlı bir biçimde yürürlüğe konmuştur. Neoliberal yönetim tekniklerine uygun bir biçimde yasa kamusal hakları, kamu emekçisinin kendini, ekip arkadaşlarını, sağlık hizmetine ihtiyaç duyanları ve yaptığı işi algılayış biçimini değiştirmiştir. Neoliberal bir dönüşümden geçen sağlık ve sosyal güvenlik alanı, bu yasayla birlikte bir dışlama mekanizması gibi işlemeye başlamıştır. Bunun yanı sıra yasada hakların ele alınış, kullanılması biçimleri ve bu hakların ödeme gücüne endekslile hale getirilmeleri yasanın biyosiyasetin bir parçası gibi işletildiğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKLAR

Agamben, G. (2001). Kutsal İnsan: Egemen İktidar ve Çıplak Hayat. Çev., İsmail Türkmen ve Daniel Heler. İstanbul: Ayrıntı.

Foucault, M. (1984). "Right of Death and Power over Life" The Foucault Reader, Ed: Paul Rabinow, New York. Pantheon Books.

Foucault, M. (2000). Entelektüel Siyasi İşlevi, 1. Baskı, İstanbul: Ayrıntı.

Foucault, M. (2003a). İktidarın Gözü, 1. Baskı, İstanbul: Ayrıntı.

Foucault, M. (2008). The Birth of Biopolitics: Lectures at the Collège de France 1978-1979. Palgrave: Macmillan.

Lazzarato, M. (2006). "Biopolitics/Bioeconomics: a politics of multiplicity". <http://multitudes.samizdat.net/Biopolitics-Bioeconomics-a.html>'den 9 Aralık 2008 tarihinde indirilmiştir.

Lemke, T. (2001) The Birth of 'Bio-Politics': Michel Foucault's Lecture at the Collège de France on Neo-liberal Governmentality. *Economy and Society*, 30(2), 190- 207.

The World Bank (1995) RP. SHAW - CC. GR_FF_N, Financing Health Care in Sub-Saharan Africa through User Fees and Insurance, Washington DC.

WTO (1998) Secretariat, Health and Social Services, Background Note by the Secretariat, S/C/W/50, , Sept 18, p. 98